

როლანდ თოფჩიშვილი

თბილისი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ქართული გვარსახელები შავშეთ-იმერხევი: ეთნოისტორიული საკითხები

ისტორიულ სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ეთნიკურ ქართველთაგან ქართული ენა და ტრადიციები კარგად შემონახეს იმერხეველმა ქართველებმა. იმერხევი ქართული გვარსახელებიცაა შემონახული. დავიწყებთ იქიდან, რომ იმერხევი ბევრი ტოპონიმი სწორედ გვარის სახელს ატარებს. ესენი ძირითადად უბნების სახელებია, თუმცა მათ შორის რამდენინე სოფელიცაა.

შავშეთ-იმერხევი ასეთ ტოპონიმთა შორის შეიძლება დავასახელოთ სოფელ შავშეთის სოფლი **ახალდაბა**, რომლის უბნები გახლდათ: **გელსაძე, გოგელიძე, გოგინიძე, პოპაძე, ურუმძე-არუშიძე**.¹²⁷ სოფელ გარელობის უბნების ერქვა: **ქადაგიძე, მიქელეთი...** თავისთავად ცხადია აღნიშნული ტოპონიმები პირდაპირ მიუთითებს იმაზე, რომ აქ სწორედ შესაბამისი გვარების წარმომადგენლები ცხოვრობდნენ. მართალია შავშეთში ქართველებმა ეთნიკური ქართველობა ვერ შეინარჩუნეს — დღეს ისინი თურქები, ე.წ. ასიმილირებული (ადგილობრივი გამოთქმით — გადაბრუნებული) ქართველები არიან, მაგრამ ზემოხსენებული ტოპონიმები პირდაპირ მიუთითებს იმაზე, რომ აქ **გელსაძეები, გოგელიძეები, გოგინიძეები, პოპაძეები, ურუმძეები-არუშიძეები, ქადაგიძეები, მიქელაძეები...** მკვიდრობდნენ.

საყოველთაოდ ცნობილია შავშეთ-იმერხევის ისეთი ორი სოფლის დასახელება როგორცაა **თურმანიძე** და **ლიონიძე**. — ეს სოფლები ივანე ჯავახიშვილის 1923 წლის საისტორიო რუკაზეცაა დატანი-

¹²⁷ აღნიშნული ანთროპოტოპონიმები დაფიქსირებულია 1886 წლის საოჯახო სიების გამოქვეყნებულ სტატისტიკური მონაცემების კრებულში — *Свод статистических данных о населении Закавказского края, извлеченных из посемейных списков 1886, Тф., 1893*. სამწუხაროდ, ქუთაისის გუბერნიის ართვინის ოკრუგის საოჯახო სიების დედნებს ჩვენამდე არ მოუღწევია; ისინი დაკარგულია.

ლი. 1886 წლის საოჯახო სიებით სოფელი თურმანიძე გარყობის საზოგადოებაში შედიოდა, ხოლო **ლიონიძე** ჩიხორის ერთ-ერთ უბნად იყო გადაქცეული. ჩიხორის ერთ უბანს **გეგაზელარი** ერქვა, ე. ი. ის **გეგაძეების** სოფელი იყო. აქვე დაფიქსირებულია **პეტრაკეთი**. ესეც ტოპონიმად ქცეული ანთროპონიმია. შავშეთში, გარყობის საზოგადოებაში შედიოდა სოფელი **ცივეთიც**. სოფლის სახელწოდება პირდაპირ მიუთითებს იმაზე, რომ ამ სოფელში **ცივაძეები** ცხოვრობდნენ ან, უკიდურეს შემთხვევაში, სოფელი ოდესღაც მხოლოდ ამ გვარის ხალხით იყო დასახლებული, მათი შექმნილი იყო. **ცივეთის** უბნებიც 1886 წელს ასევე გვარების სახელებს ატარებდნენ: **დუღაბიძე, ლასურიძე, ხილვაძე**. იქვე სოფელ **ჩინალის** უბნების სახელწოდებებიც — **ჯაქარიეთი, ლაგუნეთი** — პირდაპირ მიუთითებს იმ გარემოებაზე, რომ მათში **ჯაქარიძეები** და **ლაგუნძეები** ცხოვრობდნენ. სოფელ **ჭვარების** ერთ-ერთ უბანს **შალიკი** ერქვა. რა თქმა უნდა, შალიკში **შალიკაშვილები**¹²⁸ მკვიდრობდნენ. XIX საუკუნეში უკვე თურქული იყო შავშეთის დაბაწვრილის, ოქრობაგეთის, სათლელ-რაბათის საზოგადოებებიც. ამ საზოგადოებათა სოფლების უბნები მათ ქართულ წარმომავლობაზე მიუთითებს. მაგალითად, სოფელ **ბალვანას** ერთ უბანს ერქვა **სამხარო-ოღლი**, ხოლო მეორეს — **კანკლო-ოღლი**, რაც თარგმანია, პირდაპირი კალკია ქართული **სამხარაძისა** და **კანკლიძისა**. **დაბაწვრილის** უბნები იყო: **კობაძე, ხილაძე, ჩუგაძე**. **შავშეთის** სოფელ მერიაში 1886 წლის აღწერაში დაფიქსირებულია უბნების სახელწოდებანი: **იბადი-ოღლი, კაია-ოღლი, შათირ-ოღლი** და **ირემაძე**. აქ უბნის სახელი **ირემაძე** თუ პირდაპირ მიუთითებს იმის შესახებ, რომ ის გამჭვირვალე ქართული ანთროპონიმია, მემკვიდრეობითი სახელია, **იბადი-ოღლი, კაია-ოღლი** და **შათირ-ოღლი** ქართული ანთროპონიმების **იბადიძის, კაიაძის** და **შათირიშვილის** თურქული ვარიანტებია.

შავშეთის სოფლის **სხლობანის** ყველა მაცხოვრებელი 1886 წელს უკვე თურქად იყო ჩაწერილი და მხოლოდ ერთ ოჯახს ჰქონდა ქართველობა შენარჩუნებული. მაგარმ სხლობანის უბნების სახელწოდებანი თითქმის მთლიანად ქართული იყო და ეს სახელწოდებები

¹²⁸ შალიკაშვილებს უცხოვრიათ ლიგანის ხეობაშიც. ჭოროხის მარცხენა მხარეს მდებარე სოფელ თხილაზურის (ე. ი. **თხილაძეების**) ერთ-ერთ უბანს **შალიკები** ჰქვია. შალიკაშვილების გვარი აქედან 1878 წელს, რუსების შესვლის დროს აყრილა და შავი ზღვის რეგიონში გადასახლებულა.

განთრობონიმებული იყო, გვარსახელი უბნის სახელად იყო გადაქცეული, რაც აგრეთვე იმაზე მიუთითებს, რომ ისევე როგორც საქართველოს სხვა ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ მხარეებშიც, აქაც ერთი გვარის წევრები ერთმანეთის გვერდი-გვერდ ცხოვრობდნენ: **პერანათი** (ე.ი. **პერანიძე**), **ფუტკარაძე**, **თულაძე**. სოფელ ცინიას უბნებს ერქვა: **ხათორეთი**, **ჩიკრიკ-ოდლი**, **გორალი-ოდლი**, **ტუსი-ოდლი**, **ე. ი. ხათორიძეები**, **ჩიკრიკიძეები**, **გორალიძეები**, **ტუსიძეები/ტუსიშვილები**. ოქრობაქეთის საზოგადოების ერთ-ერთი სოფელის მამანელისის ერთ-ერთი უბანი **კაკაბ-ოდლის** სახელს ატარებდა. ე.ი. მისი მკვიდრნი იყვნენ **კაკაბაძეები**. ამავე სოფელის სხვა უბნის სახელწოდება იყო **კარალ-ოდლი**, ე.ი. მისი მკვიდრები **კარალიძეები** იყვნენ. ოქრობაგეთის უბნები იყო აგრეთვე: **კოშლიეთი**, **საკი-ოდლი** (ე.ი. ისინი ქართული **კოშლიძეებისა** და **საკიძეების** შესატყვისია). სოფელ კუჭენის უბნები იყო: **აბდულ-ოდლი** (ე.ი. **აბდულიძე**), **პაპუკ-ოდლი** (ე.ი. **პაპუკიძე**), **პისიკ-ოდლი** (ე.ი. **პისიკიძე**). სათლელ-რაბათის საზოგადოების სოფელ მორგელის უბნებს ერქვა **გოგორ-ოდლი** და **გორგინ-ოდლი**. ბუნებრივია, პირველი **გოგორიშვილის** თურქული ვარიანტია, მეორე კი — **გორგინიძისა**. სათლელ-რაბათის ერთ-ერთ უბანს ერქვა **კარკარ-ოდლი**, რაც ქართული **კარკაძეების** თურქიზებული ფორმაა. შეიძლება დავასახელოთ კიდევ სოფელ სოფორას უბნები **ბუნბუნ-ოდლი** და **ტუზი-ოდლი**. ისინი **ბუნბუნიძისა** და **ტუზიძის** კალკირებული ვარიანტებია.

შავშეთში, 1886 წლის საოჯახო სიიებით, სოფელ ვერხუნას/ვერხნალის ერთ უბანს **რომიეთი** ერქვა, რაც იმას ნიშნავს, რომ ის თავის დროზე **რომიძეებით** იყო დასახლებული. სოფელ ცეცხლაურის ერთი უბანი კი **ტოკაძის** სახელს ატარებდა. სოფელ დაბაკეთლის ერთ-ერთი მეჰელეს (ანუ უბნის) სახელია **მარჩილ-ოდლი**, ე.ი. **მარჩილიძე**. იქვე მიუთითებენ ტოპონიმს **კობაძე**.

1886 წელს იმერხევის დაბის საზოგადოებაში 6 სოფელი იყო: **ბაძგირეთი**, **დაბა**, **ზაქიეთი**, **სურევანი**, **უბე**, **ხევწვრილი** (222 კომლი, 1599 სული). აქ სოფელ **ზაქიეთის** უბნები იყო: **ჯარბიძე** (**ჯარბიძეს ზაქიეთის მაჰალედ დღესაც მიუთითებენ**), **ჩიკორიძე**... უბეში ორი უბანი იყო გამოყოფილი: **გორგაძელარ** და **ჩევიძელარ**. ეს უბნები დღეს უბეში ეთნოგრაფიული მონაცემებითაც დასტურდება. ამ სოფელში **გორგვაძეები** და **ჩივაძეები/ჭივაძეები** დღესაც მკვი-

დრობენ. სურეგანის უბნებს შორის ვხვდებით **გუდალი-ზელარსა** და **დავითიძელარს**, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ აქ **გუდაძეები** და **დავითიძეები** ცხოვრობდნენ. სოფელ **ხევწვრილში** 1886 წლის საოჯახო სიებით აღნიშნულია უბნები: **აბრამიეთი, ბელტიეთი**, ე.ი. **აბრამიძეები** და **ბელტიძეები**.

1886 წელს წყალსიმერის საზოგადოების სოფლები იყო: **დიობანი, იფხრევი, წეთილეთი, წყალსიმერი**. დღეს **დიობანის** მკვიდრები უკვე გათურქებული არიან. დიობანის უბნები იყო **აბნაძე, ზიალიძე, ზიქრიეთი, ქოქლიძე** — დღეს ქოქლიეთს უწოდებენ, **ქუმაშიძე**. **ზიქრიეთში ზიქრიძეები** ცხოვრობდნენ. XIX საუკუნეში უბნის სახელად პირდაპირ გვარის ფორმა (**ქოქლიძე**) დადასტურდა. როგორც აღინიშნა, დღეს ადგილობრივები თავიანთ სოფელს ქოქლიეთს უწოდებენ, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ გვარებისა და აქედან გამომდინარე ტოპონიმების სუფიქსებიც ადგილობრივთა მეტყველებაში ერთმანეთს ენაცვლებოდა, ისინი ერთმანეთის ფარდი იყო.

იფხრევი შედგებოდა **ივეთისა** და **იმნაძეს** უბნებისაგან. **იმნაძეთა** უბანი 1886 წლის საოჯახო სიებში თურქიზებული **იმნაზელარის** ფორმითაა ჩაწერილი. წეთილეთის უბნები იყო: **მანხატიძე, ხონლაური** (დღეს **ხონლევი**). წყალსიმერის ერთ-ერთ უბანს **ხილვაძე** წარმოადგენდა.

ახლა ეთნოგრაფიულ მონაცემებს მივმართოთ. იმერხევის სოფელ ივეთშიდასტურდება შემდეგი მემკვიდრეობითი სახელები: **დაბელიძე/დაბლიეთი, ზურაბიძე, ჰუსუნთი, ლაკოლიენთი, ფიდისიენთი, გაბიენთი, ქაშაკლიენთი, ზობიენთი, აჯიენთი, ზემოენთი, ცხიკათიენთი, მუჰამედიენთი, ჭალიპარიენთი, წიკათიენთი, იხშიენთი...** იმერხევის სოფელ ივეთს ქართული გვარების უძველესი მაწარმოებელი -ეთ სუფიქსი აქვს შემონახული. ამკარაა, რომ აღნიშნული სუფიქსი აქ -ძე სუფიქსთან მონაცვლეობდა. ინფორმატორის თქმით, ივეთის ძველი გვარები არიან: **დაბელიძე, ზურაბიძე** და **გოლიენთლები**. ეს უკანასკნელნი საქართველოს ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მხარედან — გოლადან/კოლადან მოსულებად მიიჩნევიან. აქედანვე მიგრირებულან **იშხნელიძეებიც**: იშხნელიძეები იყვნენ, ახლა **კარამედოღლები** არიან. ესენი გოლადან მოსულან. სამი ძმა ყოფილა, ერთს **ზურაბი** ერქვა, მეორეს — **გოლა**, მესამეს არ ვიცი. ერთი

დამჭდარა წყალსიმერში, მეორე — იფხრევლში, მესამე — ივეთში. იშხნელიძეების წინაპარი არის გოლადან მოსული. იშხანიძეებიცა და ჩვენც (დაბელიძე — რ.თ.) გოლიდან ვართ მოსული. ზურაბიეებიც გოლადან მოსულან. ამავე სოფელში დადასტურდა გვარი **ნიკოლიენთი**. კიდევ: ჩემი გვარი **ფილისიენთია**, ძველად **მეთაფლეს** ამბობდნენ; ჩვენი **სამოლიენთი** ვართ, ეს ბიძაი **მამადიენთია** — ამათი გვარი ესაა. **ზურაბეთლები** არიან, **ბუსუენთები** არიან. ზურაბიძე დაწერე? **ქასკაკლიენთი** — ადგილიდან აქვთ აღებული გორიძე. მნიშვნელოვანი ფაქტორია, რომ სოფელ ივეთში რამდენიმე გვარს აქვს გადმოცემა საერთო წარმომავლობის, მიგრაციის შესახებ: ჰამზიენტ ადგილზე ახლა ზურაბიძეები სხედან. **ჰამზიენტნი** ბათუმისაკენ წასულან. ოთხი ძმა მოსულა: **ზურაბიენთი, ავჯიენთი, გოლიენთი, სამოლიენთი**. სოფელი ამათ გააკეთეს.

სოფელ **წეთილეთშიც** გვარებს -ეთ სუფიქსით იფორმებენ, მაგალითად, **ხოჯიენთი, დუდუენთი**. **ბაზგირეთელი** მთხრობელი თავისი გვარის შესახებ აღნიშნავდა: **გვარად ზუმბიეთი, ზუმბაძე ვარ, დედა თეთრიეთია, თეთრაძე**. მეორე მთხრობელი გვარად **იმნაძეც** დედის გვარს **უშარიეთს** მიუთითებს. ბაზგირეთის ერთ-ერთი დიდი გვარია **ცვარიძე**. აქვე ცხოვრობენ **ყასიმოლოები, ყარამეშქედოლოები, ფერათოლოები, ბესონები, ავჯიოლოები, ხოჯიენთი, ენჩლიენთი (ენჩაროლლი), ხარზიენთი**. მკვიდრობენ **ბოლქვაძეებიც** (5 ოჯახი): ჩემი მამა იტყოდა, საქართველოს მხრიდან ვართ მოსული **ბოლქვაძეები**. ერთი **ჩიხის ხევშია** ჩვენი გვარის, მეორე — შავშეთის სოფლებში და მესამეს უთქვამს მე, ცივი წყალი უნდა ვსვა და ბაზგირეთს მოსულა. ბაზგირეთის მაჰალეში — **გამეშეთში** ცხოვრობენ **სარიოლოები, დელიაშასანოლოები, ბოიარჩები**. ეთნოგრაფიული მასალებით, **ცვარიძეების** **ადრინდელი გვარი ცხვარაძე ყოფილა**: ჩვენი ძველი გვარი ცხვარაძე ყოფილა. იმერეთში ყოფილან. ომი ქნილა და იმაზე წამოსულან. პირველი ისინი დაჯდნენ (ფიქრი იაზარ-ცვარიძე, 2007 წელი, 60 წლის). იმავე მთხრობელისაგან ჩაწერილი მასალით **ყადიოლოების** ქართული/ადრინდელი გვარია **ალიძე**.

სოფელ **ბზათაში** ასეთი ეთნოგრაფიული მასალა დადასტურდა: **ფილიპიძე** ძველი გვარია, **ფუტკარაძე** ახალი გვარია. რაღაც მიზეზის გამო **ფილიპიძეები** **ფუტკარაძის გვარზე** გადასულან.

მართალია აქ გვარი უკანასკნელი რამდენიმე საუკუნის განმავლობაში ოფიციალურად არ ფიქსირდებოდა, მაგრამ დაფიქსირებული იყო ხალხის მეხსიერებაში, ზემოთ მოყვანილი ფაქტით კი მათ ადრინდელი გვარიც ახსოვთ. სოფელ **ბზათაში** დასტურდება გვარსახელები: **შარაბაძე, ზაქარიაძე, ზაქრაძე, ფილიბიძე, ბაბელიძე, ციცვანაძე, კარალიძე. ურბენიძე** სოფელ წყალსიმერში არიან. ეთნოგრაფიული მასალა: ქართული გვარია **ომაროღლი**. უფრო სწორია **ჰასუნთი**. ჩვენი გვარის ხალხი 10 ოჯახია აქა. აქ არიან კიდევ: **ომარიენთი, შარაბეთი, ციცვიენთი, ლაიკიენთი/ლაიკიეთი/ლაიკიძე** (ადგილი აქ ლაიკიენთია), **გაღმა ყარსლიენთი**. აქ არიან **ზაქრიძე, ყარალიენთი (ყარალიძე), მაზმანიენთი, ბაბელიენთი (ბაბლიძე), არჩიენთი, ბზვარიენთი, შარაბიძე, კაკაბიძე, კობიენთი (წყალსიმერს ეკუთვნის), ფილიბიეთი**.

შოლტის/შორთისხევში ეთნოგრაფიული მონაცემებით ცხოვრობენ **კვირიკაძეები**. მთხრობელის ახმედ ახგუნის სიტყვით: კვირიკაძეა ჩემი გვარი. ერთი დედე (= პაპა) გვყოლია და იმ დედეს სახელი **ღურაღდედე** ყოფილა. იმაზე **ღურალოლოც** გავხდით. კვირიკაძე ახლა სოფელში 6 კომლი ვართ. ამ მასალით აშკარაა ქართული გვარის შიგნით მეორე მემკვიდრეობითი სახელის — მამიშვილობის/ბაბუიშვილობის წარმოქმნა. გარდა **კვირიკაძეებისა**, შოლტისხევში ცხოვრობენ აგრეთვე შემდეგი ქართული გვარების წარმომადგენლები: **თე(ა)თვიენთი** (ბათუმიდან მოვსულვართ. იქიდან გამოგყრილვართ. ალაგზე წაკიდებიან), **იფშიროღლები, ურბენიძეები, მიქელაძეები, ჭურდიკიძეები**. კვირიკაძეები სადაც ცხოვრობენ, იმ ადგილს კვირიკეთს უწოდებენ, ასევე ადგილისა და გვარის სახელიცაა **ციციენთი, ბათილეთი, თათუნთი, ქოჩიენთი, ქეიენთი**.

სოფელ **იფხრევლში** ცხოვრობენ **ხატიოღლები** იგივე **ხატიძეები** და **იმნაძეები**. იმნაძეებს იმნიეთსაც უწოდებენ და შესაბამისად მათი უბანიც ამავე სახელით მოიხსენიება. აქვეა **ჭურკვეთიც**. იმნიეთში იფხრევლიდან შემორევიათ **ბუტიძე**. ეთნოგრაფიული მასალა: ქართული გვარი ბუტიძეა. ამ სოფელს იმნაძე (იმნიეთი) ჰქვია. დაუტურქმევია ძველებს გვარი, ცხოვრობდა იმნაძე. მთლიანად იფხრევლია. მაგრამ იფხრევლი გაღმაა, გამოღმა იმნიეთია, ჭურკვესეთია ზემოთ. აქაურობა გურჯებისაა. ბუტიძე ძველი გვარია. ჩემი

დღედი იფხრევილიდან გამოსულა. ზესიძედ იყო. ბუტიძეები იფხრევილში არიან. **ბუტიძეები ვართ, მაგრამ ჩვენც იმნაძე გავხდით, რადგან იმნაძის მამულზე გაჩნდა, იმნაძედ ვართ.** აქაური ძველი გვარებია **მოსიძე, სორყაძე, სუბუქიძე, ჭურკვესიძე, იფშირეთი, იაღჯები, საღრიძე.** მოყვანილი ეთნოგრაფიული მასალა ფრიად საყურადღებოა. აღარაფერს ვიტყვით ჩამოთვლილ გვარებზე და მხოლოდ იმას აღვნიშნავთ, რომ იმერხევშიც ზესიძედ მისვლის დროს ისეთივე ჩვეულება არსებობდა როგორც დანარჩენ საქართველოში — ზესიძე, ფაქტობრივად, მისი შთამომავლები გვარს იცვლიდა, რადგან სხვის მამულზე ჯდებოდა. სხვანაირად სიმამრის ქონების მემკვიდრეობით მიღება გამორიცხული იყო.

დასახობაში მჭედლიძეები/მჭედლიენთი ცხოვრობენ, მაგრამ ირკვევა, რომ ისინი აქ სოფელ **დევიეთიდან** არიან გადმოსახლებულნი: მჭედლიენთი ბევრი ვართ დევაძეებში. დევაძეები ცხოვრობენ **დევიეთში.** უბეში **ჭივაძეები** არიან, კიდევ: **თურანოღლები, მოლოღლები.** ზიოსში არიან **ბალაძე** (ბალიეთი/ბალთი), **ბეჭაძე/ბეჭიეთი** (10-15 კომლი), **სარვანიძე, ტალახაძე, მოლიეთნი/მოლოღლი/მოლიძე, თურანოღლი, ქომოჯინთი, ხევლიეთი, აბდიეთი. ჭიმურაძე** (ჭიმურები არის ცხელი მჭადი სატეხილი, ერბოში ჩადებულნი). იყვნენ **შუთები** და აღარ არიან. 92 წლის იუსუფაი **ჭიმურიძის თქმით, მათ ჭიმურებ ეტყვიან.** აშკარაა, რომ ერთი გვარი ზოგჯერ სამი სუფიქსითაც კი იწარმოება, ქართული ენა ამის საშუალებას იძლეოდა, -ეთ სუფიქსის ნაცვლად ამ ფუნქციას -ებ სუფიქსიც ასრულებდა. ეთნოგრაფიული მონაცემებით, **დევაძეები მაჭახლიდან ვართ. ძველები კიბორიძეები ყოფილან. დემურჩი (ე.ი. მჭედელი) ყოფილა ჩვენი ძველი.** უკეთებია თოხი, წალდი, ეჩო, დანა და მოსულა დევაძეებში დასახლებულა, ჩვენს მეჭელეში. მჭედელს ეტყოდნენ და **მჭედელ-ოღლებს** გვეტყოდნენ. ამ ეთნოგრაფიული მასალით აშკარაა, რომ მაჭახლიდან გადმოსახლებული მჭედელი დევაძეების უბანში სახლდება, მათ გვარს იღებს და ამავე დროს საფუძველს უყრის დევაძეების გვარის განაყოფას **მჭედლოღლებს.** მოყვანილი მასალა იმითაცაა საყურადღებო, რომ მიგრანტის შთამომავლებს ახსოვთ და აქვთ გადმოცემა ადრინდელი გვარის (**კიბორიძე**) შესახებ.

იმერხევის ერთ-ერთი დიდი სოფელია **სურევანი**. ამ სოფელში სიმრავლით გამოირჩევიან **დავითეები**. **დავითე** 25 სახლი ვართ. ჩემი ძველები აქ ყოფილან. აქედან იმათ ნახევარი გურჯისტანს აქეთ-იქით დაფანტულან. სურევანში ცხოვრობენ კიდევ **შარმათები, ზაზალები, მურეშები, ქოსოღლები, იქიე(ნ)თლები** (იქიენტლები აჭარიდან გადმოსულან), **ბუტიძეები, შარაძეები, ლაზოღლები, ასლანოღლები, თანთოღლები, კოლოტიძეები, პეტროღლები, ქოსეთი, დღვაბიძე** (დულაბიძე ჩვენი სოფლის მეჰელეა, ხილვაძეც მეჰელეა), **გათენიძე** (ამ სოფელში **გათენიძე წასულა და დღვაბიძე მოსულა**)... სურევნელი მთხრობელი აღი-რეზა ყარა გადმოგვცემს, რომ ყარანოღლი ვიყავით პირველად. ჩემი დედე აჭარას გაზრდილა. ერთი **ლომანა** ყოფილა მაჭახელში და გამზრდელი იყო **ლაზოღლი** და გახდა **ლაზოღლი**. სამი კომლი ვართ აქ და გარეთ 30 კომლი იქნება **ლაზოღლი**. სურევანში **ყარანოღლები** არიან 5 კომლი. ძველი **ყარანოღლი** ყოფილან და უკან დროს გვარი გადაუცვლიათ **შარაძედ, თანთოღლად**... სხვა მთხრობელის შენიშვნით, **ყარანოღლებს** 5 განაყოფა აქვთ: **თანთოღლი, ლაზოღლი, სურაოღლი, შარაძე** და **ყარალოღლი**. ძველად ამ სოფელში 3 კვამლი ყოფილა: **პეტროღლი, ყარანოღლი, იქიეთლები**. ყარანოღლი აქაურია. **პეტროღლებს** გადმოცემა აქვთ, რომ მათი წინაპარი პეტრიაშვილი ოდესღაც **რაჭიდან ჯერ ორდუს ჩავსულვართ და მერე იქ კაცი მოუკლავთ და აქ გამოქცეულან**. ასე გვაქვს გაგონილი ზემო ბარიდან მოვსულვართ. სამი კვამლი ვართ. არიან **პეტრებიც, ამბობენ ნათესავები ვართო, მაგრამ დანამდვილებით არ ვიცი**. **პეტრები დაბაში არიან**.

ქართულ ეთნიკურ გარემოს მოწყვეტილ იმერხევეში გვარებთან დაკავშირებით ისეთივე პროცესები მიმდინარეობდა, როგორც დანარჩენ საქართველოში — ხდებოდა ახალი მემკვიდრეობითი სახელების წარმოქმნა. **ყარანოღლების** ერთი ნაწილი **ლაზოღლი** გახდა. მამის გვარი გამზრდელის გვარით შეიცვალა. მაგრამ თურქული ეთნიკური გარემო მაინც თავის დაღს ასვამდა ქართულ ანთროპონიმებს. ზოგიერთი ქართული გვარის სუფიქსები თურქული სუფიქსითაა შეცვლილი. ამის მაგალითად **ყარანოღლიც** გამოდგება, რომლებიც უდავოა ადრე **ყარაძეები** იყვნენ. ამას მთხრობელის სიტყვებიც ადასტურებს:

ჩვენ ლაზიენთი ვართ და გავხდით ლაზოღლი. სურევანში **ზა-**

ჯალიძეები ცხოვრობენ. მთხრობელის სიტყვით, ჩვენ (ხაჯალიძეებს) **წადლაწეებსაც** ვეტყვიან. ასახელებენ **დაჩიძესაც**. სურევანის დავითეთ უბანში მიუთითებენ აგრეთვე გვარს **შამათა**.

იმერხევის სოფელ **უბეშიც** რამდენიმე ქართული გვარი ცხოვრობს. აქ არიან **მოლოღლები** ანუ **მოლიძეები**, **კორტონაძეები**, **ჭივაძეები/ჩივაძეები** (ჭივიეთი უბანია უბისა), **გორგვაძეები/გორგოძეები**, **კოვიძეები**, **აჭალიძეები**, **ელაძეები**. ეთნოგრაფიული მასალები: კორტონაძე, კოვიძე, გორგვაძე, ჭივიძე — ძველად იტყვიან ესენი ხუთი ძმა ყოფილან და ბარში სულ დაბლა მსხდარან და იქიდან რომ გაყრილან და ამ სოფელში დამსხდარან, იქიდან რომ ხუთი ძმა დასახლდა და გაბეგრებულან. ერთი **კორტონაძე** გახდა, მეორე — **კოვიძე**, მესამე — **გორგვაძე**, მეოთხე — **ჭივიძე**, მეხუთე **ფიქლობაძე** იყო. **ფიქლებმა** გვარი გამოიცვალეს და **მოლოღლებში** შეერვივნენ. უბეში სხვა გვარებიც მკვიდრობენ; ესენი: **ილიმიენთი**, **მჭედლიენთი**, **კულულიენთი**, **ხოჯიენთი**, **იბიშიენთი**. **იბიშიენთი** არტაანიდან მოსულან. ამ გვარს წარმოთქვამენ როგორც მრავლობით რიცხვში, ისე მხოლობითში — **იბიში**. გვარია კიდევ **ზობები**.

ქოქლიეთის გვრებია **იმაღოღლი**, **ბაირახტაროღლი**, **მოსიძე**, **გურიენთი**, **კაკაუნები**, **ჯაფარიძე**, **ლოლაძე**, **დურადოღლები**, **გოგელიძე**, **ქარსიოღლები** (იგივე **ქარსიძე**). ჩიხისხევში **დუმბაძის** გვარი დასტურდება.

იმერხევში ერთ-ერთი ლამაზი სოფელია **მანატბა**. ამ სოფლის გვარებია: **კოსოლა(ი)ძე**, **ჯიჯანიძე**, **დარბაზიენთი**, **შავქა(ე)თლიენთი**. გადმოცემით ეს უკანასკნელნი არიან არტაანისა და შავშეთის შუადან. **იმ სოფელს შავქეთი ერქვა და გვარს ეს სახელი იმიტომ დერქვა**. **დარბაზიეთ** გვარი იმერხევისავე სოფელ აგარადან გადმოსახლებულა, **ჯიჯინაძეები** — რაბათიდან. **კოსოლიძეები** იმერხევისავე სოფელ უხეთიდან გადმოსახლებულან. მანატბელების გადმოცემით, მათი წინაპრები აქ 400 წლის წინ დასახლებულან. ნასახლავს ვეტყვით, ზედა ნასახლევი, ქვედა ნასახლევი, ძველად ყოფილან, იმათ არ მოვესწარი. ჩვენები რომ მოსულან, უკვე აღარავინ დახვედრიათ.

მანატბის მეზობელი სოფელია **მაჩხატეთი**. ასახელებენ მაჩხატეთის შემდეგ გვარებს: **სარაჯი**, **ქაია**, **ჩახმანჩები**, **მელმაძები**. **დარბაზიეთნი** მაჩხატეთშიც ცხოვრობენ. **დარბაზიეთი** იერლად მიიჩ-

ნევა, ისინი და მელმაძეები შედარებით გვიან მოსულან ახლო-მახლო ადგილებიდან.

სოფელ **ხოხლევი**ში ცხოვრობენ **მესხაზეები (მესხაძეები), გორგაძეები, ლომაძეები, ქომაძეები, ხევრაძეები (ხევრიენთი).**

გორგიეთ ერთ კვამლს ვეტყვით, გორგოძეებს ბევრსა. ვეტყვით ხევრიენთ, ქომიენთ, ლომიენთ, მესხიეთ, გორგიეთა. ხოხლევიში ყველაზე მეტი **ჯენიგელებია.**

სოფელი **ფარნუხიც** უბნებისაგან შედგება; ეს უბნებია: **კახიძეები, გორგვაძეები, აიშიენთი, შარმათები, ჭალაძეები, ბეშოვრიენთი, ჭივიძეები** (უბედან არიან გადმოსული), **მელქიენთი.** დედებები იტყოდნენ: ერთი ჯარი ყოფილა და მოსულა. აქ სხვები ყოფილან, ისინი დამთავრებულან. პირველად მოსულან **ჭივიძე, კახიძე, ჭალიძე, მელიქიენთი.** ესენი აქ მიწობლები დამხდარან. **აიშიენთი** ჭივიძეები არიან, გაიზარდნენ. ჭივიძეებს **ქერიმოღლებსაც** ეტყოდნენ, ჭივიძეებს **დელიოღლებსაც** ეტყვიან. ერთ მეჭელეში არიან. უბეს გორგოეთიც არიან. ჭივიძეების გვარის გამრავლების შედეგად აშკარად ჩანს, რომ გვარი რამდენიმე განაყოფად გაიყო: **აიშიენთი, ქერიმოღლი, დელიოღლი.** პირველი მამიშვილობის სახელი თუ ქართული სუფიქსით გაფორმებულა, მეორე და მესამე — თურქულით. ეთნოგრაფიული მასალებით, **კახიძეების** წინაპარი სამი ძმა გამოქცეულა, ორი შავშეთში დამრჩალა, ერთიც ფარნუხში ჩამოსულა. ჭალათაში დასახლებულან — შავშეთის სოფელია, ერთიც აქ **ჭალიეთს (ჭალაძეები)** მოვიდა. ჩვენ **კახიეთი** ვგქვიან, კახიეთკარებს იტყვიან, ჭივიძეები სადაც ცხოვრობენ, ჭივიეთკარსაც ეტყვიან.

ხევწვრილში არიან **ფანჯიკიძეები, ფანჩიძე, დავლაზე, ქაცახათი/ქარცახები, ქარცივაძე, ფათაჯუენთი, ქურდოი/ქურდუები/ქურდიკიძე, ფუქშები, მეგრელები, მიხელყმიენთი, ჯიმუხები, თოდნაძე, გოჩოღლები/გოჩიენთი, ზაზალები, გამრეკლიძეები, კუდიენთი/კუდები, თექინები, ქოროღლები, ფატყუენთი, ნუნიანთლები, ჩახლები, ფალაზები, თუთიენთი, რევაზანები/რევაზოღლები/რევაზები.** ხევწვრილის ეს გვარები სოფლის 7 უბანში (მაჰალეში) არიან გადანაწილებული. ეს მაჰალეებია: **აბრამიენთი, მიხელყმიენთი, მეგრელები, ჯიმუხები, ჯამის გაღმა, ბელტიეთი, გოჩოღლები/გოჩიენთი.** აბრამიენთში მხოლოდ **ფუქშები** ცხოვრობენ. **ფუქშები** მაჰახლიდან ყოფილან მოსული. ადრე სხვა გვარებსაც უცხოვრიათ, მაგრამ ისინი აქედან წასულან.

მიხელყმიენტში მხოლოდ მიხელყმიენტები მკვიდრობენ. **ჯიმუხები მაჰალეს სახელიცაა და ხალხის სახელიც ერთიდაიგივეა.** ეთნოგრაფიული მასალა ქარცახების შესახებ: ჩვენ ქართულად **ქარცახებს** ვეცყვიან. **ქარცივაძე** გალიფი და ჩვენ განაყრებს ვეცყვით, სისხლი ერთია, ძველი განაყრები ვართ. **მეგრელები** ადრე ერთი კვამლი ყოფილან, შემდეგ გაბევრდნენ მეგრელები. ჩვენ **ბელტივრი** ვართ. **ბელტიები** დაიწვა. მთელი **დავლაძეები** აქ არიან. ბელტიეთში **გამრეკლიძეები, რუშენები, ქარცახები** არიან, **ზაზალები მუჰაჯირად წასულები არიან. იზმითს, ბურსას არიან ზაზალები წასულები.** ადგილი აქვთ აქ, აღარ მოდიან, გაგდებულნი აქვთ ადგილები. საქმობაზე წასულან აქედან **ზაზალები.** *გოჩინთში* ცხოვრობენ **კულები(კუდიენთი), თექინები, ქოროლები, ფატყუნთი** (იქიდან გადმოსული **ფუქშები** არიან და აქ **ფატყუნთი** დაურქმევიათ). **ფატყუნთი** მოსული არიან. ჩვენიც მოსული არიან. გამსახურდია რომ იყო, იქიდან არიან მოსული. **დავლაძეა** ბელტიეთს. იქიდან მოსული არიან. ჯიმუხებში მარტო **ჯიმუხები** არიან. ჯამიმაჰალეში ცხოვრობენ: **ნუნინათლები, ქურდულები, ფანჩიძე, ჩახლები, ქაცალები** (ბელტიეთსაც არიან), **თათუჯუნთი. ფალაზები** აღარავინ არიან. ისინიც წაბარგული არიან. **თუთიენთი** დაგვაგიწყდა, მაჰალე. **ოდინთიც** ორი კვამლია. ზამთარში აქ არ რჩებიან. მეგრელებში მარტო **მეგრელები** ვართ. სამი განაყარი ვართ. ის ორი კვამლი სხვები არიან; მაჰახლიდან მოვიდნენ და მეგრელები გახდნენ. იქიდან მაჰახლიდან ბერი მოვიდა და ნენე უთხოვია. ნენე მეგრელი იყო. მიხელყმიანთაც **ქირთუები** არიან, სამი კვამლი. მიხელყმიანთა **ჭენჭიებიც (ჭენჭათი)** არიან. რევაზინთში მთელი **რევაზანები** არიან. აბრამიენთში სულ **ფუქშები** არიან. აბრამიანთ მაჰალეს უძახიან და აქ ცხოვრობენ **ფუქშები.** ერთი ფუქშა შერთულზე არის.

შვიდი უზნისაგან შედგება იმერხევის სოფელი **ზაქიეთიც,** რომელთაგან გვარის სახელს ატარებს **ჩაქვრიძეები, მიქაძეები, ფოჭრენგეები** (*მიქაძეები* გამრავლებულან და ესენი ცალკე გამოყოფიან), **ყაფჩინები, შობელები.** მიწრუათის მაჰალეში ცხოვრობენ **უნიალები.** ხევმაჰალეში არიან **ნაფენგვრიეთი, საკიენტლები, ხოჯინთი. ჩაქვრიძეების** გვარიზობებია: **ყალაიჯები...** შობელების გვარიზობებს რას ეტყოდნენ, ენის წვერზე მიგორავს, ერთი **ბაჯუნთი...**

ჩიხორშიც დასტურდება ქართული გვარები. ერთ-ერთი აქაური მთხრობელის თქმით, *თამაზას* გვეტყვიან გვარს, *წითელას*, *ფალაზები* (*ფალაზები* ხევწვრილადან ჩამოსულან). ასევე როგორც იმერხევის სხვა სოფლები, ჩიხორიც მაჰალეებისაგან/უბნებისაგან შედგება. არდიაწმინდაში ცხოვრობენ **მურადოღლები, წითელოღლები, ემინოღლები**, ლიბანში — **წვიტები (წვიტოღლები)**, თეთრაქეთში — **იშოღლები, ლაზოღლები, ფურჩები**, ვარდიყანაში — (ექვსი თვე ზაფხულში ვარდიყანაში არიან, ექვსი თვე თეთრაქეთში ზამთარში), ბერიეთში — **ბათუმოღლი, ცვარიძე**, წურღიეთში/წურღეთში — **ჩოლახები, ომბაშოღლი**, ჯამიკარში — **ვეზიოღლი, ომბაშოღლი**, მახრეთში — **წითელოღლი, ველოღლი**, ჭედრულში (შარბოლში) — **ჯაგვები, მახარები**. ჩიხორის ყველაზე დიდ სოფელში (უბანში) ცხოვრობენ **მახარები, კვირტები, ჩორტანები. თამაზოღლები** და რაც ჩამოვთვალე ყველა იერლები ყოფილან. **ველიოღლები** ველიდან მოსული ყოფილან. სხვისთვის **თამაზებს** ადგილები მიუტყიათ.

საყურადღებოა, რომ შუახევში იმერხევიდან ქალი ყოფილა გათხოვილი, რომლისთვისაც ადგილობრივებს **შავშურა** შეურქმევიათ. ასეთი მეტსახელების შერქმევა კი საქართველოში ერთგვარი ტრადიცია იყო.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ შავშეთ-იმერხევში, მიუხედავად იმისა, რომ ის ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში მოწყვეტილი იყო საქართველოს და შედიოდა სხვა სახელმწიფოს — ოსმალეთის იმპერიის — შემადგენლობაში, ქართული მემკვიდრეობითი სახელის (გვარსახელის) ტრადიცია არასდროს შეწყვეტილა. ხალხის მახსოვრობამ მემკვიდრეობითი სახელები (გვარები) დღემდე შემოინხა — ტრადიცია არ გაწყვეტილა. მართალია, უშუალოდ შავშეთში ეთნიკური ქართველები ასიმილირდნენ (გადაბრუნდნენ), მაგრამ გვარი რომ აქაც ტრადიციული იყო, ამას XIX საუკუნის რუსული დოკუმენტები მოწმობენ — სოფლები და სოფლის უბნები ხშირ შემთხვევაში გვარის სახელს ატარებდნენ.

შავშეთის იმერხევის მხარეში გვარის გარეშე არცერთი ქართველი არ ყოფილა. ბევრ გვარს ჰქონდა გვარის დანაყოფიც. გვარის დანაყოფები იყო როგორც ძველი, ისე შედარებით ახალი, თურქთა მმართველობის დროს, ისლამის მიღების შემდეგ წარმოქმნილი. მაგალითად, *იშხნელიძეები* კარამამედოღლებად იქცნენ, *კვირიკაძეები* დურაღოღლად, *აღიძეები* — ყადიოღლად. თუმცა თავდაპირველი ქართული გვარი არ დაუკარგავთ. იმერხეველები თავიანთ გვარებს

აწარმოებენ ძირითადად რამდენიმე ქართული სუფიქსით: -ძე, -ეთ, -ენტ, -ებ. იმერხეველთა მეტყველებაში გვარების წარმოთქმის დროს ზოგჯერ ქართულ სუფიქსებს თურქული -ოღლი სუფიქსიც ენაცვლება, მაგალითად, კაკაბოღლი, ე.ი. კაკაბაძე.

იმერხევეში ბევრი ისეთი გვარი დასტურდება, რომლებსაც აქეთ საქართველოში პარალელი არ დაეძებნება (მაგალითად, ფილიპიძე). საქართველოში ბევრი გადმოცემაა შემონახული გვარების წარმომავლობის, აღრინდელი გვარებს შესახებ. ანალოგიური გადმოცემები იმერხევეშიც არა ერთი და ორია დაცული. მიუთითებენ აღრინდელ გვარებსაც. ბუტიძეები იმის გამო, რომ *იმნაძის* მამულზე დაესახლნენ, იმნაძის გვარში ზესიძედ შევიდნენ, იმნაძეებად იქცნენ. გვარის ასეთი შეცვლა კი საერთო ქართული ტრადიცია გახლდათ. იმერხევეშიც ხდებოდა ერთი საერთო გვარიდან რამდენიმე გვარის გამოყოფა. მაგალითად, *ზურაბიენთი*, *ავჯიენთი*, *გოლიენთი*, *სამოლიენთი* საერთო სისხლისანი არიან. ხშირად გვარი და ადგილის სახელი (უბანი) ერთი სახელითაა გადმოცემული: *ციციენთი*, *ბათილეთი*, *თათუნთი*...

იმერხევეში უსუფიქსო გვარებიც დასტურდება: *შამათა*, *ზობები*, *ჩახმახჩები*, *ფუჭები*... მაგრამ ჭირს იმის გარკვევა, ეს ანთროპონიმები გვარსახელებია, გვარის დანაყოფები, თუ გვარის მეტსახელები (ანუ საგინებელი გვარები — მისაგნებელი გვარები, როგორც ეს გურიისა და ზემო იმერეთშია. მაგალითად გურიის სოფელ ხიდისთავში *კლანდაძეები* რამდენიმე ასეთ საგინებელ გვარად იყოფიან: *ნაჯახე*, *ირემე*, *ტურიე*, *ლინჭიპური*... ხოლო მამათელ **გოგელიებს** მხოლოდ ერთ საგინებელი/გვარის მეტსახელი — *ინგრება* გააჩნიათ). ეთნოისტორიული თვალსაზრისით ამას არსებითი მნიშვნელობა არცა აქვს. მთავარია, რომ ისინი მემკვიდრეობითი სახელებია, რომლებიც თაობიდან თაობას გადაეცემოდა, ე.ი. უცხო ეთნიკურ გარემოში ტრადიცია გრძელდებოდა, მიუხედავად იმისა, რომ ამ ტრადიციას საფუძველი გამოცლილი ჰქონდა.

შავშეთ-იმერხევეში მემკვიდრეობითი სახელის აღმნიშვნელი ქართული ტერმინი — **გვარი** — ფაქტობრივად არ შემონახულა. მხოლოდ ერთხელ იქნა ის დადასტურებული **გორის** ფორმით. სამაგიეროდ, გვარის დანაყოფის აღსანიშნავად რამდენიმეჯერ დადასტურდა ტერმინი **გვარიზობა** (**ჩაქვრიძეების გვარიზობებია: ყალაიჯები**... **შობელების გვარიზობებს რას ეტყოდნენ, ენის წვერზე მიგორავს, ერთი ბაჯუნთი**...).

PROFESÖR DOKTOR ROLAND TOPÇIŞVILI

Tbilisi İvane Cavahişvili Devlet Üniversitesi

Türkiye’de Yaşayan Gürcülerin Soyadları: İmerhev

Tarihi Güney-Batı Gürcistan Gürcülerinden Gürcü dili ve adetlerini en çok İmerhevliler koruyabildiler. Türkiye’de Gürcü soyadları hiç bir zaman resmen tespit edilememiştir, fakat halkın hafızasında kalmıştır. İmerhevde Gürcü soyadları iyi bir şekilde kalabildi. Gürcü soyadları geleneksel etnografik bilgilerle tasdik edildi. İmerhev’de Gürcü soyadlarının eskiden beri yer alması toponimler üzerinden de kanıtlanıyor – çok toponim soyadları taşımaktadır. Bunların çoğu mahale isimleridir. Fakat birkaç tane köy ismi de vardır. Böyle toponimler Gürcistan’ın farklı bölgelerinde de vardı. Demek ki bu Köyde sadece bir soydan olanlar oturuyorlardı. Mesela Acara’da İntskirvelebi diye bir köy vardır. Yani bu köyde sadece İntskirvel soyadını taşıyanlar oturuyorlardı.

Şavşat-İmerhev’de çok antropotomonim tasdik edildi. Mesela 1886’da Rus sayımına göre Şavşat Ahaldaba Köyünde Gelsadze, Gogelidze, Goginidze, Popadze, Urumidze, Aruşidze mahalleleri vardı. Bu mahallelerde karşılıklı soyadı taşıyanların oturduğu bellidir.

Şavşat-İmerhev’de iki köyün isimleri – Turmanidze ve Lionidze_ çok meşhurdur. 1886 senesinin sicil defterlerine göre Turmanidze Köyü Garkloba Cemiyeti içindeydi, Lionidze ise Çihori’nin bir mahalle olarak çevirmiştir. Çihiri Köyünün bir mahallesinin ismi Gegazelari’ydi. Yani Gegadzelerin köyü olduğunu anlamaktayız. Aynı yerde Petraketi yer ismi de geçmektedir. Bu da toponim olarak çevrilmiş Antroponomdur. Grakloba Cemiyetine Tsivieti köyü de dahildi. Köy ismi orada Tsivadzelerin oturduğunu göstermektedir. 1886’da Tsivieti mahallelerinin isimleri soyadları da taşımaktadır: Duğabidze, Lasuridze, Hilvadze. Balvana Köyünün bir mahallenin ismi Samhar-oğlu, öbürünün ise Kanklo-oğludur. Bunlar Gürcüce Samharadze ve Kanklidze’nin aynısıdır. Dabatsvrili mahalleleri Kopadze, Hiladze, Çugadze idi.

İmerhevlilerin çoğu kendi Gürcü soyadlarını hala biliyorlar. Mesela Ube Köyünde Gorgvadze ve Çividze soyadlarını söyleyebiliyorlar. 1886

senesinin Rus sayımında Ube Köyünün iki mahallesi – Gorgadzelar ve Çevidzelar_ gösterilmiştir. İmerhevli Gürcülerinin soyadları çoğu durumda -dze ekiyle bitiyor. Köy isimleri ise -et ekiyle oluşturuluyor. Mesela Koklidzelerin oturduğu Koklieti Köyü. Bazen soyadları da -et ekiyle oluşturuluyor. Böyle bir durum İvet Köyünde de görülüyor: Dabliyeti, GabienTi, Çaliparienti, Tsikatienti, İhşienti. Bu da Gürcistan tarihi durumunun yansımasıdır: halk konuşmada -et ekini kullanıyordu, resmi belgelerde ise -dze eki yazılıyordu.

Halk Konuşmalarda Gürcistan'ın diğer bölgeleri gibi -eb ekini de kullanıyorlardı. Bu durum çoğunluğu gösteriyordu: Besonebi, Piklebi, Cagvebi, Maharebi, Çahmahebi, Çimurebi.

Gürcü soyadlarının bölümleri de vardır. Bunların isimleri çoğunlukta Türkçe eki -oğlu ile oluşturuluyordu. Demek ki İmerhev'de Gürcü soyadların oluşturma adetini kaldıramamış ve Osmanlı Devletinde Türk dilinin etkisi ile devam etmiştir: Avcıoğlu, Pereatoğlu. Bazen -Oğlu eki soyun bölümlere değil, direkt soyadın köküne ekliyorlardı: Hatioğlu – Hatidze (bu soyun Gürcülüğünün temeli – Hati de gösteriyor). Gürcü eklerin Türk eklerle değişimi sıradan bir olaydı: “Biz Lazienti'yiz ve Lazoğlu olduk”.